ՆՈՐ-ԴԱՐ

№ 215 ԵՐՐՈՐԴ ՏԱՐԻ Հունիսի 17 Դեկտեմբերի 1886 Հունիսի 17 Դեկտեմբերի ԵՐՐՈՐԴ ՏԱՐԻ № 215

Տարեկան 10 րուբլի, վեց ամսով՝ 6 րուբլի, երեք ամսով՝ 3 ր. 50 կ. Հատով 5 կոպեկ։
Բաժանորդ ընդունում են Թիֆլիսում միմիայն խմբագրատունը։

Խմբագրության հասցէն՝ Тифлисъ. Редакція «Норъ-Даръ» կամ Tiflis. Rédaction «Nor-Dar».

Խմբագրատունը բաց է ամեն օր (բացի տօն օրերից) ժամը 9-ից մինչև 2-ը։ Յայտարարութիւնները ընդունվում են ամեն լեզուներով։ Յայտարարութիւնների բառէն 2 կ., լեկլամների համար կրկնապատիկ։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ-ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ

ՆՈՐ-ԴԱՐ

ՀԱՅՈՑ ՄԻԱԿ ԱՄԵՆՕՐԵԱՅ ԹԵՐԹԸ
ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ

ԱՌԱՋԻԿԱՅ **1887** ԹՈՒԱԿԱՆԻՆ

(Չորրորդ տարի)

Կը հրատարակուի նոյն ձեւով և ծրագրով

Տարեկան գինն է **10** րուբլի, վեց ամսուան՝ **6** րուբլի, հատով՝ **5** կոպ.
Եւրոպայի և Թիւրքիայի բաժանորդները վճարում են 30 Ֆրանկ։
Բաժանորդ են գրվում իւրաքանչիւր ամսի 1-ից։
Թիֆլիսում բաժանորդ են գրվում Ղ. Ղոյոյեան «Նոր-Դար»-ի խմբագրատանը։

Խմբագրատունը գտնվում է պօստատան հանդէպ, Տրօյիցկայ փողոցի վերայ, Սամբրա (Տրօյցկայա) եկեղեցու հանդէպ, տուն № 9։

Օտար քաղաքներից դիմում են խմբագրութեան՝ Тифлисъ, Редакція „Норъ-Даръ“ կամ Tiflis (Caucase) Rédaction «Nor-Dar».

Подписка единственной ежедневной армянской газеты «НОРЪ-ДАРЪ» принимается исключительно въ конторѣ Редакціи Тифлисъ, въ центрѣ города, за Почтой на Тройцкомъ переулкѣ, въ домѣ № 9.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Մաժուլի արժանապատուութիւնը։
Նոր ձեւի մուրացկաններ։
Բրոնիկոն.—Լուրեր։ Սուրբ խաչ վանք (վերջ)։
Թղթակցութիւններ.—Եզդիներ։
Բազաբական.—Լուրեր։
Խառն Լուրեր։
«Նոր-Դար»-ի հետապնդիչներ։
«Նոր Դար»-ի պատասխաններ։
Յայտարարութիւններ։

ՄԱՔՈՒԼԻ ԱՐԺԱՆԱՊԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆԸ

—

Ամեն ազգի մէջ էլ լրագրութեան պատմութիւնը համարեա թէ նոյնն է։ Նա անցել է և անցնում է այն բոլոր ասպիճանները, որոնցից անցել է և անցնում է այս կամ այն ազգը իւր քաղաքակրթութեան ասպիճանում, ուստի անհնարին է, որ հասարակութիւնը ունի ազդեցութիւն իւր պարբերական մամուլի վերայ։ սակայն ազդեցութիւնն էլ ունի իւր չափը, իւր սահմանը, որից անցնելով լրագրութիւնը կորցնում է իւր վարկը, նա արդէն անկարող է լինում ծառայելու իր կոչման — այդ ասպիճանի որպէսի կախուած է թերթի իւրաքանչիւր ընդունակութիւնից, զարգացումից, փորձից, գիտութիւնից։ Բայց միւս կողմից էլ, կայ մի որոշ ասպիճան, ուր խմբագրութիւնը պէտք է որոշէ և սահմանափակէ իւր անձնական հայեացքների ասպիճանը, պէտք է ամենազգոյշ կերպով վերաբերուի դէպի հասարակական հարցերը, իրեն հետաքրքրող անձնական հաշիւներից և սուբեկտիւ դատողութիւններից, պէտք է լրագրական խօսքի ազդեցութիւնը զօրացնելու ջանայ և բարձր պահէ մամուլի դրօշակը... Իւրաքանչիւր խմբագիր, որ մեղանչում է դէմ նրանց դէմ, նա չպէտք է անպատիժ մնայ և անպատիժ էլ չէ մնում միայն... զարգացած ազգերի մէջ։ Այն միջոցին, երբ մենք հայերս անտարբեր լսում ենք և տեսնում, թէ ինչպէս մեր սրբութիւնները ոտնակոխ են լինում, մեր գործիչները — այսօր անարգում են մեզ, վաղը մեր գերեզմանի վերայ կանգնած՝ մեզ գովաբանում, մեր տեղը ստորացվում, ցեխին են հաւասարեցվում, վաղն էլ անարժանապէս փառաբանվում, երկինք են բարձրացվում, երբ օրը ցերեկով ազգային արժանապատուութիւնը ոտնակոխ է լինում միմոսական կերպով յամառ և կարճամիտ հրապարակաւոներից, ասելի զարգացած, ազգային արժանապատուութիւնը ճանաչող ժողովրդների մէջ բոլոր վին ուրիշ կերպով են վերաբերվում այդպիսիների հետ, այնտեղ մամուլը վրդովվում է դրանց դէմ, իրեն այդպիսով ստորացրած համարելով, վրդովվում է ժողովրդի ազնիւ զգացմունքը՝ իւր արժանապատուութիւնը վիրաւորուած համարելով, և պահանջում են, որ այդ խմբագիրը հեռանայ խմբագրական աստիճանից։

Այդպիսի մի դէպք պատահեցաւ օրինակ մօտերքս Ֆրանսիայում։ «Nouvelle Revue» թերթի խմբագիրներից մին՝ Յիօնը ռուսական «Русскій Вѣстникъ» ամսագրում իւր տպած յօդուածներում աննպատակ կերպով խօսել էր ֆրանսիական պատգամաւորների ժողովի և ֆրանսիական մամուլի մասին, այդ բանը յուզեց մամուլը և նա սկսաւ միաբերան պահանջել, որ Յիօնը հեռանայ խմբագրական պաշտօնից «պատգամաւորների ժողովին և ֆրանսիական մամուլին հասցրած կոպիտ վիրաւորանքների» համար։ Յիօնը աշխատեց ինքն իրեն արդարացնելու, բայց «Siècle»-ը նրա յօդուածներից կտորներ մէջ բերեց։ Հենց այդ կտորներն էին, որ նրա դէմ ասելի զրգռեցին ֆրանսիական մամուլին և «Paris» թերթը հարց բարձրացրեց նրան խմբագրական պաշտօնից հեռացնել պահանջելով, որին մեծ համակրութեամբ արձագանք տուին և միւս բոլոր թերթերը։

Ահա ինչպէս են վարվում Ֆրանսիայում խմբագրական գործին անարժան կերպով վերաբերուող հրապարակախօսների հետ։ Բայց մեզանում կարելի է ամեն բան անել, կարելի է մանկավարժ — խմբագիր դառնալ առանց մանկավարժ լինելու, առանց նոյն իսկ մի որևիցէ ուսումնարանում սովորած լինելու։ Բայց մեր մանկավարժները չեն բաղդաքել դրա դէմ — հասարակական պատուի զգացմունքի բացակայութեան պատճառով...

—

ՆՈՐ ՁԵՒԻ ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՆԵՐ

Մուրացկանութիւնը գուցէ ոչ մի տեղ այնքան զարգացած չէ, ինչպէս Թիֆլիսում։ Բացի հազար ու մի տեսակ հաշմ ու խեղանդամ այր ու կին, մեծ ու փոքր մուրացկիներից, բացի բազմաթիւ օտարականներից, որոնք զանազան պատճառներով մի անգամ ընկնելով Թիֆլիս, ապրուստի ոչ մի միջոց չունենալուց ստիպուած ողորմութիւն են խնդրում, կայ մի տեսակ մուրացկանութիւն էլ, որ օր օրի վերայ տարածվում է։ Մէկ էլ տեսնես յանկարծ ներս է մտնում բակ մի քաջառողջ, առոյգ երիտասարդ ոչխարն ուսին խփած և սկսում է եղանակել զանազան երգեր — միայն ոչխարն չրտուիկը չարժելու նեղութիւնը յանձն առնելով, և չէ հեռանում, մինչև որ մի քան չէ տառնում իւր աշխատութեան վարձ։ Հազիւ դրա հետ վերջացնում ես հաշիւդ, ահա ներս են մտնում երկու հոգի, մինը ձեռքին կոտրատած չանդուռ բռնած, նրանք սկսում են երգել մի ինչ որ դարդակ երգ, նախ հայերէն, յետոյ ռուսերէն։ Հենց որ ըրանք էլ դուրս գնացին՝ ներս են մըտնում երկու օրիորդ, կամ մի օրիորդ և մի երիտասարդ, որոնցից մինը տաւիղ է խփում, իսկ միւսը ջութակ ածում... Դրանք էլ դեռ չհեռացած, արդէն երկու հոգի բակում կանգնած են — դրանց երգը վերջացնելուն սպասելով։ Սրանցից մինը պահպակ ածում, իսկ միւսը պարում է և երգում, նրանց յաջորդում են մի ինչ որ անորոշ ձայներով և անորոշ լեզուներով մարդիկ, դծուծ չորերով, կեղտոտ — դրանք առհասարակ աղօթքներ են ասում... Դրանց վերջ չկայ. ամբողջ օրը այդ նոր չեխ ժողովրդականներն են, որ ներս ու դուրս են անում — ողորմութիւն հայցելով։

Այժմ հարց է, թէ ինչն է ստիպում դրանց թողնելու իրենց արդար աշխատանքը և մուրացկանութեամբ պարապելու, — եթէ ոչ հեշտ ապրելու ձգտումը։ Սակայն հասարակական որքան փղեր կորչում են իզուր, այդպիսիներին կոպէկներ տալով։ Մինչդեռ նոյն իսկ այդ փղերը կարելի էր ասելի լաւ կերպով գործադրել աղքատների վերաբերմամբ։ Բացի այդ, այդպիսիներին օգնելով, մենք ինքներս քաջալերում ենք այդպիսիների չծատնալուն։

Եթէ աղքատների այդ տեսակը գոյութիւն ունի արևելքի չատ քաղաքներում և գիւղերում, դա այնտեղերքում արդէն բոլորովին ուրիշ նշանակութիւն ունի. դա մի առանձին դասակարգ է, որի գոյութիւնը անհրաժեշտ է, մինչև անգամ կրօնական նշանակութիւն ունի։ Եւրոպական իւրաքանչիւր քաղաք իւր կարիքի համեմատ պահպանում է նուազածունների խումբեր, որոնք ամեն յարմար առիթին հրապարակով ածում են և բաւականութիւն են տալիս հասարակութեան գեղասիրական ճաշակին և գոհացնում են մարդի երգասիրելու յայտնի զգացմունքը. բացի այդ, արևմտեաքում կան ուրիշ բազմաթիւ միջոցներ այդ կարիքին բաւականութիւն տալու, որ-

պէսզի ողորմութեան ձեռք մեկնողները չունենան ոչ մի պատրուակ։ Դրա փոխարէն արևելքում գոյութիւն ունի մի դասակարգ, թափառական նուազածուների դասակարգ, որոնք ման են գալիս քաղաքէ քաղաք, գիւղէ գիւղ և երգում են ամենք լոկ զանազան երգեր, եղանակներ, իսկ ամենք երգերին յարակցում են հեքիաթներ։ Բայց այդ թափառաշրջիկ նուագածուները ողորմութիւն չեն հաւաքում, ընդհակառակն իրենց դասակարգը ստեղծել են երկրի ժողովուրդների բնական պահանջներին լիութիւն տալու համար. նրանք ամբողջ ժամեր, օրեր, շաբաթներ չարունակ գործ են գնում իրենց արհեստը միևնոյն տեղում, ուր հաւաքվում է ամբոխը, և կամ հրաւիրվում են զանազան տներ, ուր նրանք ունին իրենց տեղերը։ Նոյն իսկ մեր հայ գիւղերում, ուր ամառները թափառաշրջիկ նուագածուների խումբերը կարծես «Նոր ձևի մուրացկաններ» կերպարանք են ստանում կամայ-կամաց, (օրինակ այսպէս անուանուած «լօթի»-ները...) բայց նրանք էլ իրենց երգերով զբաղեցնում են բազմաչխատ գիւղացիներին, որոնց համար մեծ զուարճութիւն է մի կէս, կամ քառորդ ժամ իրենց տաժանակիր աշխատանքից յետոյ, կամ նոյն իսկ աշխատանքի միջոցին բան ու գործ թողնել և լըսել երգեցողութիւնը։ Այդտեղ դեռ ևս ունին նշանակութիւն թափառաշրջիկ նուագածուների խումբերը մենք դեռ ևս հանդիպում ենք, երբ գիւղացիների այդպիսի խմբակներ գալիս են Թիֆլիս և իրենց արհեստը բանեցնում — թէև դա այստեղ կատարեալ մուրացկանութիւն է դարձել, բայց ինչ իմաստ ունի զանազան արդեն ածողների վարմունքը — եթէ ոչ մուրացկանութիւն, ապա թէ ոչ։ դրանք ոչ միայն ոչ մի հաճոյք չեն պատճառում մարդու, այլ միշտ խանգարում են իրենց անժամանակ երևալով և իրենց դորձիքների անճոռնի, ականջ խլացնող ձայներով, և վերջապէս ինչ հաճոյք կարող է ստանալ մարդ 2 վայրկեան միայն այդ ճռնչոցը լսելով — եթէ միայն կարելի է հաճոյք ստանալ, և վերջապէս մթէ Թիֆլիսում ամեն մի քայլափոխում — զանազան գինեհանեբում, գարեջուր վաճառողների մօտ և այլն և այլն հենց դրանց ձայնը չէ մարդի ականջը ծակում...

Մեր կարծիքով քաղաքային վարչութեան պարտականութիւնն է հսկել այդպիսի անկարգութիւններին և դրանց առաջն առնելուն։ Բացի այն, որ այդպէսով դատարկապորտներին լոկ ապրուստի միջոց ենք տալիս, չատ չարիքների էլ դուռն է բացվում և ամեն տեսակ չարագործների միջոց տրվում իրենց արհեստը բանեցնելու «թափառաշրջիկ մուրացկանի» դիմակի տակ։

Սա իսկապէս մի չարիք է, որի վերայ պէտք է լուրջ ուշադրութիւն դարձնել և միջոցների ձեռնարկել նրա առաջն առնելու համար, թէ ինչպէս — այդ միուժ է արդէն մտածելու քաղաքային վարչութեան, որի հոգածութեան է յանձնուած քաղաքի բարեկեցութիւնը։

—

ՔՐՈՆԻԿՈՆ

ԲԱԳՈՒԻՑ Գր. Զիլզարեան մեզ գրում է. — Այստեղ կայ մի աղքատանոցից զուրկ են արևելցիները։ Դրա փոխարէն արևելքում գոյութիւն ունի մի դասակարգ, թափառական նուագածուների դասակարգ, որոնք ման են գալիս քաղաքէ քաղաք, գիւղէ գիւղ և երգում են ամենք լոկ զանազան երգեր, եղանակներ, իսկ ամենք երգերին յարակցում են հեքիաթներ։ Բայց այդ թափառաշրջիկ նուագածուները ողորմութիւն չեն հաւաքում, ընդհակառակն իրենց դասակարգը ստեղծել են երկրի ժողովուրդների բնական պահանջներին լիութիւն տալու համար. նրանք ամբողջ ժամեր, օրեր, շաբաթներ չարունակ գործ են գնում իրենց արհեստը միևնոյն տեղում, ուր հաւաքվում է ամբոխը, և կամ հրաւիրվում են զանազան տներ, ուր նրանք ունին իրենց տեղերը։ Նոյն իսկ մեր հայ գիւղերում, ուր ամառները թափառաշրջիկ նուագածուների խումբերը կարծես «Նոր ձևի մուրացկանների» կերպարանք են ստանում կամայ-կամաց, (օրինակ այսպէս անուանուած «լօթի»-ները...) բայց նրանք էլ իրենց երգերով զբաղեցնում են բազմաչխատ գիւղացիներին, որոնց համար մեծ զուարճութիւն է մի կէս, կամ քառորդ ժամ իրենց տաժանակիր աշխատանքից յետոյ, կամ նոյն իսկ աշխատանքի միջոցին բան ու գործ թողնել և լըսել երգեցողութիւնը։ Այդտեղ դեռ ևս ունին նշանակութիւն թափառաշրջիկ նուագածուների խումբերը մենք դեռ ևս հանդիպում ենք, երբ գիւղացիների այդպիսի խմբակներ գալիս են Թիֆլիս և իրենց արհեստը բանեցնում — թէև դա այստեղ կատարեալ մուրացկանութիւն է դարձել, բայց ինչ իմաստ ունի զանազան արդեն ածողների վարմունքը — եթէ ոչ մուրացկանութիւն, ապա թէ ոչ։ դրանք ոչ միայն ոչ մի հաճոյք չեն պատճառում մարդու, այլ միշտ խանգարում են իրենց անժամանակ երևալով և իրենց գործիքների անճոռնի, ականջ խլացնող ձայներով, և վերջապէս ինչ հաճոյք կարող է ստանալ մարդ 2 վայրկեան միայն այդ ճռնչոցը լսելով — եթէ միայն կարելի է հաճոյք ստանալ, և վերջապէս մթէ Թիֆլիսում ամեն մի քայլափոխում — զանազան գինեհանեբում, գարեջուր վաճառողների մօտ և այլն և այլն հենց դրանց ձայնը չէ մարդի ականջը ծակում...

Մեր կարծիքով քաղաքային վարչութեան պարտականութիւնն է հսկել այդպիսի անկարգութիւններին և դրանց առաջն առնելուն։ Բացի այն, որ այդպէսով դատարկապորտներին լոկ ապրուստի միջոց ենք տալիս, չատ չարիքների էլ դուռն է բացվում և ամեն տեսակ չարագործների միջոց տրվում իրենց արհեստը բանեցնելու «թափառաշրջիկ մուրացկանի» դիմակի տակ։

Սա իսկապէս մի չարիք է, որի վերայ պէտք է լուրջ ուշադրութիւն դարձնել և միջոցների ձեռնարկել նրա առաջն առնելու համար, թէ ինչպէս — այդ միուժ է արդէն մտածելու քաղաքային վարչութեան, որի հոգածութեան է յանձնուած քաղաքի բարեկեցութիւնը։

Նոցի չինութեան հարց այդ աղքատանոցի չինութեան համար կայ և պատրաստի մի մասնաւոր դումար, որ գանվում է մեզ մօտ, և չհետեցնում հոգաբարձուների խորհրդով։

Ց/չեալ չինութեան սկսուելը անկախ պատճառներով բաւական յետաձգուեցաւ. այժմ լսում եմ, որ մի պարոն զանազան տեղերում զրպարտութիւններ է բարդում մեզ վերայ, որպէս թէ մենք ենք չինութեան յետաձգելու պատճառը։ Խորհուրդ կը տայինք պարոնին, որ նախ գար ծանօթանար գործին և յետոյ միայն լուրեր տարածէր։ կը գայ ժամանակ, որ աղքատանոցը կը չինուի, որի նախագիծը արդէն ներկայացրած է քաղաքային վարչութեան ի հաստատութիւն, այն ժամանակ զրպարտիչը եթէ բարեխիղճ է, կը մնայ ամօթով լուսի պէս պարզ գործի առաջ։

—

Բելգիական կաւէ խողովակները, որոնց օրինակները անցեալներում բերել էին Թիֆլիս ջուր անցկացնելու համար, գործադրուելու են և որպէս նաւթանցք։ Այսպէս օրինակ, Բաթումում այժմ փորձեր է լինում այդ խողովակներից նաւթանցք չինելու. լինչ ասիլ կուզէ, որ սրա ծախքը անհամեմատ աւելի քիչ կը լինի՝ քան եթէ երկաթէ խողովակներ անցկացնելու լինէին։ Բայց գժբաղդաբար կաւէ խողովակները, ասում է «Н. Об.»-ն, նաւթանցքի համար կարող են ծառայել միայն քիչ տարածութեան համար, որովհետև նրանք անկարող են մեծ քանակութեամբ նեղուկի ճնշման դիմանալու։

—

ՂԱՐԱՂԱՂԱՑԻՑ. — Բողոքականութիւնը, որ մի ժամանակ հակայական քայլերէր անում այստեղ, այժմ (նրա պրօպագանդան) ի մեծ ցաւ մի հայ թերթի, պառակտուած զրութեան մէջ է գտնվում։ Աւելորդ չենք համարում մէջ բերել մի քանի փաստեր, որոնք պարզ ցոյց կտան մեր ասածները։

Մի ընտանիքում երևում է, որ հայրը Ղարաղալայում ջերմ պաշտպան է բողոքականութեան, բայց Ղարաղալայից դուրս ամեն տեղ խոստովանում է, թէ վարկաղղի նեղութեան երեսից ընդունել է բողոքականութիւնը, և ասում է, որ «ինչ ծառի վերայ որ բուսել ենք, այնպէս էլ պէտք է չորանանք» իսկ նրա որդիքը Ղարաղալայ գալիս բողոքական են եղել, բայց Ց. Քեօսէպաշեանի քարոզութիւնով դարձել են պրիգուն, բայց նրանց քարոզող ցակոբը հիմայ ծառայում է «Եախովիստ» աղանդին։ Պըրիգուն եղբայրներից մինը ամուսնացել է մի մալական կնոջ հետ, որի կրօնն է «չգիտեմ» բառը, և այսպէսով ուրեմն մի ընտանիքում երեք ու կէս կրօն կայ, բայց դրն է ճշմարիտը, իրենք էլ չգիտեն։ Օրերումս եկել են երկու քարոզիչներ. մինը Թիֆլիսցի և մինը Զուլֆերիացի. նրանք եկել են, որ սուրբ գործը կատարեն, ծնուածները մկրտեն, և հաղորդութեան արժանի անդամները ընտրեն, բայց 50 տուն գիւղում, և 400—500 անձերից միայն 14 մարդ արժանի էին ճաշակման, որոնք կոչուեցան «անդամ» և մի քանիսն էլ կոչուեցան «փոխանդամ», իսկ մնացեալները դեռ ևս «հեթանոս» են։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՎԻՃԱԿԱԳՐԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ

—

Ստորև տպագրվող տվյալները վերցված են Հայաստանի վիճակագրական հանրապետության 1885 տարվա տպագրված ժողովածուից։ Այնտեղ տեղ գտած տվյալները ամփոփում են 322 տարվա ընթացքում հավաքված նյութերը։ Ընդհանուր առմամբ հանրապետությունում գոյություն ունեցող 3 գրադարանները միասին ունեն 10 տարվա ընթացքում 4000 անուն տարբեր գրքերի 1884 տարվա դրությամբ 322 տպագրված օրինակներ։ Ընդհանուր առմամբ գրադարանների գրքերի թիվը հասնում է 148 հազարի։ Ընթերցողների թիվը 1884 տարվա դրությամբ 5 հազարից ավելի է։ Գրադարանների գրքերի 45,729 օրինակները կազմում են 1886 թվականի հունվարի 1-ի դրությամբ 3,836 օրինակ։ Գրադարանների գրքերի 6,420 օրինակները, որոնք 1885 թվականին ընթերցողների ձեռքն են անցել 43,144 անգամ, կազմում են գրքերի ընդհանուր թվի 1,932 օրինակը։ Գրադարանների գրքերի 3,261 օրինակ (85 անուն) ստացվել է նվիրատվությամբ։ Գրադարանների գրքերի 33,950 օրինակ (3 պարսկերեն, 2) արաբերեն 4000 օրինակ է, 1) վրացերեն 1884 տարվա դրությամբ 322 տպագրված օրինակներ։ Գրադարանների գրքերի 3 հազարը — 148 տեսակ ամսագրեր և շարունակվող հրատարակություններ են։ Ընթերցողների 24 տոկոսը կազմում են գրադարանների գրքերի 45,729 օրինակները։ Ընթերցողների 22 տոկոսին տրվել է 1886 թվականի հունվարի 1-ի դրությամբ 3,836 օրինակ։ Ընթերցողների 34 տոկոսին տրվել է 6,420 օրինակ, որոնք 1885 թվականին ընթերցողների ձեռքում են եղել 43,144 անգամ։ Գրադարանների գրքերի 78 տոկոսին տրվել է 1885 թվականին ընթերցողների ձեռքում եղած 1,932 օրինակը։ Գրադարանների գրքերի 93 տոկոսը (3,261 օրինակ) ստացվել է նվիրատվությամբ։ Գրադարանների գրքերի 85 տոկոսը (4 տարբերակ) 33,950 օրինակ (3 պարսկերեն, 2) արաբերեն 4000 օրինակ է, 1) վրացերեն 1884 տարվա դրությամբ 322 տպագրված օրինակներ են։ Գրադարանների գրքերի 3 հազարը — 148 տեսակ ամսագրեր և շարունակվող հրատարակություններ են։ Ընթերցողների 24 տոկոսը կազմում են գրադարանների

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀՈՒՅՆ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀՈՒՅՆ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀՈՒՅՆ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀՈՒՅՆ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

րութեամբ իրաւունք չունի խառնուելու։

16 Դեկտեմբերի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ. Նաւթային յանձնաժողովի երեկուայ նստում ձայների մեծամասնութիւնը հակառակ կարծիք յայտնեց նաւթի վերայ հարկ դնելու օրինագծին։

«ՆՈՐ-ԴԱՐ»-Ի ՊԱՏԱՍԽԱՆՆԵՐ

Թիֆլիս. պ. Գ. Բաչինջաղեանին. Ձեր յատուկ խնդրանօք մենք հրատարակեցինք, որ դուք ոմանց չէք Նազարեան Տիգրանի պրէմիաների պատրաստութեան ցեսով սոիպուած հրատարակեցինք ձեր այդ մասին վերջ (նոյեմբերի 28-ին) մեզ գրած մի քանի տող նամակը։

Այժմ ասող կայ, որ ձեր խնդիրքը կատարելով, մենք չբէդնան չանգուած ենք գործել, այսինքն ձեր գրածը չենք տպել, այլ մեր կողմից մի բան հնարել ենք և այն ձեր անունով ենք հրատարակել։

Եթէ այդպէս լինէր, չատ վատ կը լինէր։ Պարոն, ձեզ մի հատարակ բան ենք առաջարկում և այդ դուք կարող էք մի վայրկեանում կատարել։

Ձեզ չենք առաջարկում, որ դուք ցոյց տաք մի չանգուած որ չբէդնան չլինէր։

Այդ տեսակ խնդիրներ մեզ համար դիւրներն էլ չեն կարող լուծել։

Ձեզ առաջարկում ենք մի հասարակ բան, այն է մէկ խօսքով պատասխանել թէ «Նոր Դար»-ի մէջ ձեր կողմից և ձեր ստորագրութեամբ գրածները ձերն են, թէ ոչ։

Այո թէ ոչ—այդ կարևան պատասխանին ենք սպասում։

—

Թիֆլիս. պ. Մ-ին։ Այո, կարդացինք Նազարեան Տիգրանի գրածը, որ մեր թերթի խմբագրին դատի է հրաւիրում։ Դա էլ մեր երկրում ընդունուած նոր տեսակի մանկավարժութեան մի բեկլամ է։ Այդպիսով այդ մարդը ուզում է բաժանորդներին մոլորեցնել և օբէնքով դատապարտելի իւր արարքը ծածկել։ Թղթի վերայ դատի կանչելով, այդ մարդը ուզում է որ միամիտ բաժանորդները մտածեն, թէ օրքան արդար է նրա գործը, որ դատարանից էլ չէ վախենում.. մեր ուզածն էլ դատարանն է։ Եթէ «Նոր-Դար»-ը չկարողանայ դատարանի առաջ ապացուցանել իւր ասածը և պնդե վարմունքը և մես կողմի խարդաւանանքը, այն ժամանակ «Նոր-Դար»-ը պատրաստ է ընկնելու մանկական «Աղբիւրի» ասպիճանին։

Գործը դեռ ընթացքի մէջ է։ բացատրութիւնները լուսի կը լինին, համբերութիւն ունեցէք։

Խմբագիր-հրատարակիչ
ՍՊԱՆԴԱՐ ՍՊԱՆԴԱՐԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՕՍՄԱՆԵՒԿԱԿԱՆ ՍՊԵՐՄԱՑԵՏԵԱՑ

ԵՐԵՍՐԲԻՋ ՓՈՇԻ

Ա. ԷՆԳԼՈՒՆԻ ԿՕՍՄԵՏԻԿԻ

Ոչնչացնում է արևաթները, դէմքի դեղնութիւնը, բծերը, պզուկները և պահպանում է դէմքը արևակէզ լինելուց։ Այս դեղը գործածելու ժամանակ դէմքի մորթը մաքրվում է, քընքուշանում և զովանում է։ Ձմռապարհի համար չատ յարմար միջոց է, երբ դէմքը ուելի է ենթարկվում թողի կամ քամու ազդեցութեանը։ Ձմեռը մորթը ցրտից և քամուց ճաքճաքելու ժամանակ չատ կարևոր է գործ դնել այս միջոցը, հարկաւոր է գործ ածել սալօններում և թատրոններում, երբ դէմքի մորթը գրգռվում է վատ օդից այդ դեղը զովացնում է նրան։ Հարկաւոր է մէյ մօտ ունենալ այդ դեղը։ Մի փաթեթի գինն է 60 կ. երկու փաթեթը ճանապարհածախսով 2 ր. 4 փաթեթը ճանապարհածախսով 3 րուբլի։

Կեղծ լինելուց զգուշանալու համար, խնդրում եմ պահանջել ամեն մի փաթեթի վերայ կարմիր թանաքով գրած Ա. Էնգլունդի առորագրութիւնը և Պետերբուրգի Կօսմետիկական լաբօրատօրիայի մարկան։

Կարելի է առանալ Ռուսիայի կայսերութեան մէջ գտնուած բոլոր յայտնի դեղատուներում։

Գլխաւոր պահեստը Ռուսիայի համար գտնվում է Պետերբուրգում Ա. Էնգլունդի կոսմետիկական լաբօրատօրիայում, Լիտէյնայա № 38.

Թիֆլիզում ծախվում է Կովկասեան դեղօրէից առևտրական ընկերութեան մէջ։

(Ц. 28108) 13—13

ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ՆԱՒԱՓԱՅՈՒԹԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Ն. ՊԱԿԷ ԵՒ ԸՆԿ.

Ուղիղ և կանոնաւոր երթևեկութիւն Մարսէլի և Բաթումի մէջ։

Չորեքշաբթի, դեկտեմբերի 24-ին, «ԱՐՄԵՆԻԱ» (Arménie) շոգենաւը, նաւապետ «ՇԷՕԼՏ» (Scheult) դուրս կը գայ Բաթումից դէպի Տրապիզոն, Օրդու, Սամսոն, Կ. Պօլիս և Մարսէյլ։

Տեղեկութիւնների համար դիմել ընկերութեան գործակալներին, Բաթումում՝ պ. ԳԱՐԱՆԻՈՆԻՆ, Թիֆլիսում՝ պ. ՐԷՆՕԻՆ, նախկին գալերէյա Արծրունիների № 103. 3—1

ОТКРЫТА ПОДПИСКА

На еженедѣльную, грузинскую театрально-литературную газету

„ТЕАТРЪ“

На 1887 годъ. (III годъ изданія)

Программа газеты общая всѣмъ театрально-литературнымъ изданіямъ.

Газета «Театръ» будетъ выходить еженедѣльно по **воскресеньямъ.**

Годовая цѣна газеты «Театръ» съ пересылкою и доставкою **5 руб.**, полугодовая **3 руб.** Адресъ: Тифлисъ. Въ редакцію газеты «Театръ».

3—1

Թիֆլիս են եկել **ՍԱՋԱՆԳԱՐՆԵՐԻ**

ՄԻ ՆՇԱՆԱՒՈՐ ԽՈՒՄԲ, *որ նուագում և երգում է յօժարութեամբ պարսկական, թրքական, Հայոց և վրաց լեզուներով խնջոյքներին, հարսանիքներին։ Խումբը հրաւիրել ցանկացողները դիմում են Շադինեանի քարվանսարայն № 12-ը, որ ժամին կամենան։*

10—6

Թելեթի Վանահայր, ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ քահանայ ՏԷՐ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆՑ, նրա դուստր ԵԼԻՍԱՒԷԹ և ԴԱՒԻԹ ԳԷՈՐԳԵԱՆ ԾԻՐԵԹԵԼԵԱՆՑ ցաւօք սրտի յայտնում են առաջինը իւր փեսային, երկրորդը իւր մօուանու, իսկ երրորդը իւր եղբօր ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԳԷՈՐԳԵԱՆ ԾԻՐԵԹԵԼԵԱՆԻ մահը, և խնդրում են բարեկամներին և ծանօթներին շնորք բերել յուղարկաւորութեան հանդէսին, որ լինելու է դեկտեմբերի 18-ին հինգշաբթի, Մէջին փողոցում, պարոն Բաբանասովի № 1 տնից դէպի Զիզրաշէնի եկեղեցին։

1—1

„ДОНСКАЯ ПЧЕЛА“

(Годъ XII).

Какъ и въ теченіи минувшихъ одиннадцаты лѣтъ, будетъ выходить два раза въ недѣлю, по четвергамъ и воскресеньямъ.

Цѣль гозеты—служеніе интересамъ При-азовскаго края: разработка вопросовъ, касающихся экономической жизни этого края, своевременное обсужденіе всѣхъ явленій, имѣющихъ близкое соприкосновеніе съ мѣстной жизнью, оглашеніе болѣе или менѣе важныхъ событій, текущія явленія и мѣстныя новости.

Жизнь окружающихъ городовъ и другихъ сосѣднихъ мѣстностей—въ «Донской Пчелѣ» имѣетъ всегда обширное мѣсто.

Торговый отдѣлъ «Донской Пчелы», въ которомъ помѣщаются коммерческія свѣдѣнія, доведенъ до самыхъ широкихъ размѣровъ. Онъ особенно важенъ для всего торговаго міра Кубанской, Донской, Терской областей, Екатеринославской, Воронежской и Ставропольской губерній, гдѣ «Донская Пчела» уже успѣла получить достаточную популярность, какъ необходимое подспорье для торговыхъ сдѣлокъ.

Подписная цѣна:

Съ доставкою въ Ростовѣ на-Дону.		Съ пересылкою иногороднымъ	
на годъ	6 р. —	на годъ	7 р.
» полгода.	3 » 50	» полгода	4 » —
» 3 мѣсяца	2 » —	» 3 мѣсяца	2 » 50

За перемѣну адреса редакція взимаетъ 25 коп.

Письма и деньги адресуются исключительно въ контору редакціи «Донской Пчелы», въ Ростовъ на-Дону

Редакція покорнѣйше проситъ Гг. иногородныхъ подписчиковъ присылать свой требованія заблаговременно, написавъ свои польные адресы четко и разборчиво.

ПРЕМІЯ. Всѣмъ годовымъ подписчикамъ, приславшимъ до 10-го Декабря сего 1886 года подписныя деньги за 1887 годъ, будетъ БЕЗПЛАТНО **Донско-Азовскій** русско-армянскій календарь на 1887 годъ, въ которомъ кромѣ общекалендарныхъ многочисленныхъ свѣдѣній, помѣщены также «Нахичеванъ на-Дону, его прошлое и настоящее», съ литографированнымъ схематическимъ планомъ города, полнымъ Адресъ-Календаремъ городовъ: Ростова, Нахичевана, Таганрога, Новочеркаска, Ейска, Маріуполя и проч. и проч.

Редакторъ-Издатель **И. А. Теръ-Абраміанъ**

3—2

ОТКРЫТА ПОДПИСКА НА 1887 ГОДЪ

„ЭПОХА“.

II ГОДЪ ИЗДАНІЯ.

ЕЖЕМѢСЯЧНЫЙ ХУДОЖЕСТВЕННЫЙ ЛИТЕРАТУРНЫЙ ЖУРНАЛЪ.

Имена какъ: Н. Чаевъ, И. Саловъ, С. А. Юрьевъ, Н. Лѣсковъ, Д. Минаевъ, Вл. Немировичъ-Данченко, князь Сумбатовъ (Южинъ), Н. Сторожевскій, Фр. Шпильгагенъ, Фр. Гаклендеръ, Н. П. Аксаковъ, Н. А. Потѣхинъ, А. Н. Майковъ, Л. И. Пальминъ, В. П. Бефани, Е. Оржешко, Э. Вогюэ, Н. Угрюмовъ, В. С. Баскинъ, С. Н. Филипповъ, И. П. Деспотули и многіе другіе обезпечиваютъ читателямъ „Эпохи“ то художественное содержаніе, которое они въ правѣ требовать отъ ежемѣсячнаго художественно-литературнаго журнала.

«Эпоха» помѣщаетъ **исключительно выдающіяся литературныя произведенія** лучшихъ нашихъ авторовъ. Строго слѣдуя своей задачѣ, «Эпоха» воздерживается отъ помѣщенія излишняго балласта, желая, чтобы читатель нашелъ въ каждой книжкѣ «Эпохи» исключительно матеріалъ, заинтересовывающій его отъ начала до конца, и, чтобы такимъ образомъ, не осталась непрочитанною ни одна страница «Эпохи». Въ этомъ и заключается особенность нашего журнала.

Чутко слѣдя за каждымъ вновь-появляющимся, въ Россіи или заграницей выдающимся литературнымъ произведеніемъ, Редакція «Эпохи» при выборѣ матеріала и въ будущемъ году будетъ руководствоваться исключительной цѣлью—дать лучшее изъ лучшаго.

Въ первой годъ своего изданія «Эпоха» сразу пріобрѣла общую симпатію своихъ читателей, и въ 1887 приложитъ всѣ, отъ нея зависящія мѣры, чтобы успѣхъ и симпатія перваго года, были обезпечены и въ будущемъ.

Стремясь группировать вокругъ себя лучшихъ современныхъ писателей, Редакція «Эпохи», такимъ образомъ, вполнѣ разсчитываетъ доставить своимъ подписчикамъ истинно-художественное наслажденіе.

„Эпоха“—первый и пока единственный представитель въ Россіи того типа изящныхъ **ежемѣсячныхъ** художественно-литературныхъ журналовъ, каторый господствуетъ и занимаетъ первое мѣсто заграницей уже въ теченіи многихъ лѣтъ; составляя необходимую принадлежность почти каждой образованной семьи.

Помѣщая множество серьезнаго матеріала, въ художественной формѣ «Эпоха», вмѣстѣ съ тѣмъ, дастъ въ будущемъ году въ приложеніяхъ къ каждой книжкѣ по одному разсказу юмористическаго содержанія. Мастерское изложеніе этихъ разсказовъ отличается блестящимъ остроуміемъ, и они будутъ богато иллюстрированы въ манерѣ кроки, талантливѣйшими русскими и иностранными художниками этого жанра.

«Эпоха» выходитъ ежемѣсячными книжками, объемомъ около 10 печатныхъ листовъ каждая, и будетъ богато и изящно иллюстрирована.

подписная цѣна на 1887 годъ:

на 1 годъ безъ доставки	5 руб.
съ доставкою и пересылкою	6 »
на ½ года безъ доставки 3 руб. съ пересылкой	3 » 50 к.
съ пересылкой заграницу	8 »

Допускается разсрочка подписныхъ денегъ: При подпискѣ . . . 2 рубля, 1-го Марта 2 руб. и 1-го Августа 2 руб.

Подписка принимается во всѣхъ лучшихъ книжныхъ магазинахъ. Въ С.-Петербургѣ, въ отдѣленіи Редакціи «Эпоха»: Невскій проспектъ, № 8, при конторѣ Ф. Петрикъ. Гг. иногородніе адресуютъ прямо въ Редакцію журнала «Эпоха», Москва, Столешниковъ пер., д. Карзинкина.

Редакторъ **Д. А. Мансфельдъ.** Издатель **Л. Метцль.**

(Ц. 28464) 10—2

Дозволено цензурою. Тифлисъ, 16-го Декабря 1886 г. Տպարան Ա. Ֆ. Փոփխանձեան Типографія М. Д. Ротиніанцъ Гол. пр., д. № 41